

בעין חינוכית

בעין חינוכית מספר 122, כ"ט בניסן תשע"ג

בין אורות לצללים ביחסינו למדינת ישראל

הרב פרופ' נריה גוטל, נשיא מכללת אורות ישראל

את שייכותי ונאמנותי השלימה והמוחלטת לתנועתנו ולפעילות ציבוריותנו המאורגנת ומסודרת בה... ואת סלידתי הגמורה מכל כיוון להחלישה ולנגח בה..."; "... ודאי פשוט וברור שכולנו מחויבים להצביע בעדה [= "בעד הרשימה של היהדות הדתית-הלאומית"] ולפעול בכל יכולתנו להצלחת הופעתה בבחירות אל הכנסת".

(ב) "עם התנהגותם המעוותת של אלה המכונים עכשיו מפד"ל... הנני מחויב להודיע את מצב הדברים כהייתם..."; "מפד"ל, במובנו הארגוני וההסתדרותי, אין עכשיו בעולם, אחרי שנהרס לצערנו, על ידי אלה שדגלו בשמו וחיללו את שמו... שללו מעצמם את הרשות והזכות להופיע בשם הציבור, ואינם כלל שלוחי ציבור..."; "... וכאמור, אין מפד"ל, ומעכשיו אין תקנה אלא בהתחדשות... ע"י תגבורת כוחותינו הבריאים..."; "... שלושת האנשים המכונים 'שרים'..."; "... שימוש בשם זה של מפד"ל... הוא שקר וכזב וחילולו וביטולו של השם הזה".²

ושוב נשאלת השאלה: האם יכול להיות שמשפטים אלה וגם אלה, המנוגדים – לכאורה – בתכלית זה לזה, נכתבו על ידי אותו אדם?

אולי ייראה הדבר כפלא, אך התשובה בהחלט חיובית! רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, אשר השנה מציינים אנו שלושים שנה להסתלקותו, הוא שכתבם, את כולם. הרצ"ה ידע להכיל בקרבו את המורכבות של ראיית אורות (רבים) וגם צללים (מעטים) בהתנהלותן

הנה לפנינו שתי סדרות של ציטוטי משפטים: (א) "ההכרזה כי המדינה היא 'ראשית צמיחת גאולתנו' נאמרה מאת גאוני וצדיקי ישראל"; "הקמת מדינת ישראל היא מצוה מן התורה..."; "מדינת ישראל נוצרה והוקמה בפקודת ריבונו של עולם, על ידי מועצות האומות...".

(ב) "... הממשלה בוגדת בעם ובארץ מולדתו וחיינו..."; "התורה קודמת לממשלה, התורה היא נצחית, והממשלה הבוגדת הזאת היא עוברת ובטלה"; "... הבלי ההבלים של המתיימרים בשם הממשלה אובדת העצות..."; "ממשלה יהודית שהיא עושה ליהודים בארץ חיהם הגבלת תחום-מושב, חלילה... צריך בירור מרובה על אמיתת ערכה וזכותה".

על פניו, לפנינו ציטוטים מנוגדים משני אישים שתפיסת עולמם שונה בתכלית. היעלה על הדעת שמקולמוסו של אותו אדם יצאו גם אלה וגם אלה? הרי לכאורה בסתירה עסקינן?

והנה לפנינו עוד שתי סדרות של ציטוטי משפטים, אף הם מקולמוסה של אותה אישיות מנהיגותית-חינוכית ידועה, הוגה דעות מעמיק וחשוב:

(א) "נגד זיוף חתימת שמי, שכאילו אני מכחיש את חתימת שמי על הכרוז למען רשימה ב',¹ הנני מוחה בכל תוקף. חתמתי על הכרוז למען רשימת ב'... מתוך הערכת המגמה החיובית של תכניתה וכיוונה והחזקת העמדה למענה"; "לכבוד המפד"ל... הנני כעת... מחויב להודיע לכם ולהצהיר לכם... בבירור

² הציטוטים מתוך דברי הרב צבי"ל לקוחים מהקובץ "להלכות צבור" (ירושלים, תשמ"ו).

¹ ב' הייתה האות של הרשימה הדתית-לאומית לכנסת, קרי "מפד"ל".

של מדינת ישראל, של ממשלת ישראל, ושל התנועה הדתית-לאומית.

רבנו זצ"ל לא רק המשיך את דרך אביו, מרן הראי"ה זצ"ל, אלא גם נדרש ליישם אותה בפועל. "אני ההמשך האבסולוטי של אבא ז"ל" חזר ושנה הרצי"ה מאות ואולי אלפי פעמים. ברם, משימה זו של "המשך", לא הייתה פשוטה כלל ועיקר. מאז כתיבת הראי"ה את משנתו חל מהפך מהותי: מעבר מתאוריה לפרקטיקה. הראי"ה הסתלק בשנת תרצ"ה (1935), יותר מעשור לפני כינונה של המדינה, בשנת תש"ח. מטבע הדברים, כינון המדינה העלה, חשף והעצים לפני ממשית דרכו אתגרים רבים. עתה כבר לא ניתן היה להסתפק באמירות כוללת, רוחניות ומופשטות בסגנון "מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ה' בעולם". עתה הוטלה חובה לתרגם אמירה זו לשאלות קונקרטיות על היחס לראשי מדינה שלא כולם מקפידים על קלה כחמורה, ויותר מכך על פעולות ממלכתיות שלצערנו אינן תואמות תמיד הלכה כתובה ומסורה.

הרצי"ה חינך להבחנות: הבחנה בין מדינה ובין ממשלה; הבחנה בין אידיאה תנועתית ומפלגתית ובין עסקני אותה תנועה ומפלגה. המדינה אינה תלויה ממשלה, והרעיון התנועתי אינו תלוי בעסקן פלוני ובפעיל אלמוני. ממשלה המיישמת את חזון המדינה תבורך; ממשלה הנוהגת בניגוד לאותו חזון תבוקר בתקיפות. הוא הדין לגבי פעילי המפלגה, שמעשיהם יקרבו ומעשיהם ירחיקו. כך בשתי דוגמאות אלה וכך גם בתחומים רבים נוספים: הכרחי להבחין בין מטרה לאמצעים ובין תכנים לכלים.

המטרה והתוכן מקודשים, לא כן האמצעים והכלים. ודאי שהשאפה היא לאיחוד המטרה והאמצעים, למיזוג תכנים וכלים, אולם הראי"ה לימדנו (אורות התשובה ו, ז) שמאז חטא אדם הראשון חל פיצול ולעתים קיים אף כמעט נתק ביניהם:

מתחילת הבריאה... כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית, ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנועם שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותה. אבל טבע הארץ... גרם שרק... המגמה האחרונה, האידיאל הראשי, מורגש הוא בנעמו והדרו... זהו חטא הארץ... וכל פגם סופו לתיקון... מובטחים אנו בברור, שיבואו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה... התשובה עצמה... תיתן עוז לרוח האידיאלי לחזור בתקפו גם בחלקי כל המכשירים הרבים, ומכולם יוטעם טעמו של הזיו המגמתי... עד אז ניחל ונתפלל: "אבינו שבשמים, צור ישראל וגואלו, ברך את מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו... ושלח אורך ואמתך לראשיה שריה ויועציה ותקנם בעצה טובה מלפניך".

הרהורים חינוכיים

- א. הרב גוטל הראה כיצד הרצי"ה זצ"ל האמין בייעודה האלוקי של המדינה, ובו-זמנית מתח ביקורת נוקבת כלפי חולשות ממשלתה. יש החשים שלתלמידינו קשה להכיל ראייה מורכבת כזו. לדעתם, בעיני הצעירים או שהכול פסול ויש להתנער מעצם ההזדהות עם המדינה או שיש לקבל הכול באופן פסיבי ואולי אף מתוך הערצה עיוורת. האמנם כך פני הדברים? הניתן לחנך נוער לראייה מורכבת ורבת פנים כזו?
- ב. אותם צעירים שאינם מצליחים לפתח מבט מורכב זה – לאן נוטים רובם: לפסילה גורפת או להיטמעות מוגזמת? האם ניתן לזהות בין הצעירים תת-קבוצות מובחנות בנושא זה? כיצד ראוי לגשת מבחינה חינוכית לכל תת-קבוצה?
- ג. לאורך השנה יש די זמן לראות את הטעון תיקון. בחג העצמאות תפקידנו לראות את שפע האור שזכינו לו עם המדינה. מה יכול לעזור לנו באופן אישי לפתח מבט מאיר כזה כלפי המדינה ובשורתה?

ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "בעין חינוכית". נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il.